

NOWO OTWORZONA
STACYA KLIMATYCZNO-LECZNICZA
W ZAKOPANÉM.

SKREŚLIE

D-r M. Zieleniewski.

(z dwoma rysunkami Walerego Eliasza.)

(Odbitka z „Biesiady Literackiej”.)

Dla Biblioteki Górniczej

Anton.

Zakopane n. 25. 8. 1889r. -

WARSZAWA.

Nakładem Redakcyi „Biesiady Literackiej”.

1888.

Дозволено Цензурою.
Варшава, 8 Юля 1888 года.

221732

Tatry, ich osady i lud, tak zwani podhalanie, od początku bieżącego stulecia zajmują uwagę naszych przyrodników, jeografów, literatów i lekarzy; nasze piśmiennictwo posiada oddzielną gałąź Tatrom poświęconą — jednakże ten klasyczny naszój ziemi zakątek przedstawia jeszcze wielki zasób materiałów do zbadania, ku ogólnemu pożytkowi i dla włączenia odnośnych wiadomości w naukowy nasz skarbiec.

Ze wszystkich osad tatrzańskich wieś Zakopane największe budzi zajęcie. Leży ona tuż pod Tatrami, na przeciętnej wysokości 942 metr. n. p. m., oddalona jest od Krakowa o 141, a od najbliższej stacyi kolei żelaznej Chabówka o 43 kilometrów, z którą łączy Zakopane wyborny gościniec, w 1887 r. zbudowany; ma przeszło 8,020 morgów rozległości a około 4,000 stałych mieszkańców.

Wieś Zakopane dzieli się na części czyli ulice: Nowotarską, Krupówkę, Kaspruskową, Kościeliskową i Chałubińskiego; ma obecnie około 720 domów włościańskich, jakotako przygotowanych do pomieszczenia gości; posiada 25 dworków zbudowanych przez prywatne osoby dla własnego użytku; rzymsko-katolicki kościół parafialny, w r. 1847 erygowany; urząd pocztowy i telegraficzny, 2 zakłady hydropatyczne, 3 restauracye, 2 cukiernie, kilka sklepików z towarami mieszczanemi, 2 szkoły przemysłowe i 1 ludową, apteczkę prywatną, a od r. 1886 urzędownie przyznano Zakopanemu nazwę „stacyi klimatyczno-leczniczej”.

Położenie Zakopanego, przytykającego bezpośrednio do samych stóp Tatr, zrobiło z tój miejscowości punkt najdogodniejszy dla wycieczek w góry, aby poznać je w całym maje-

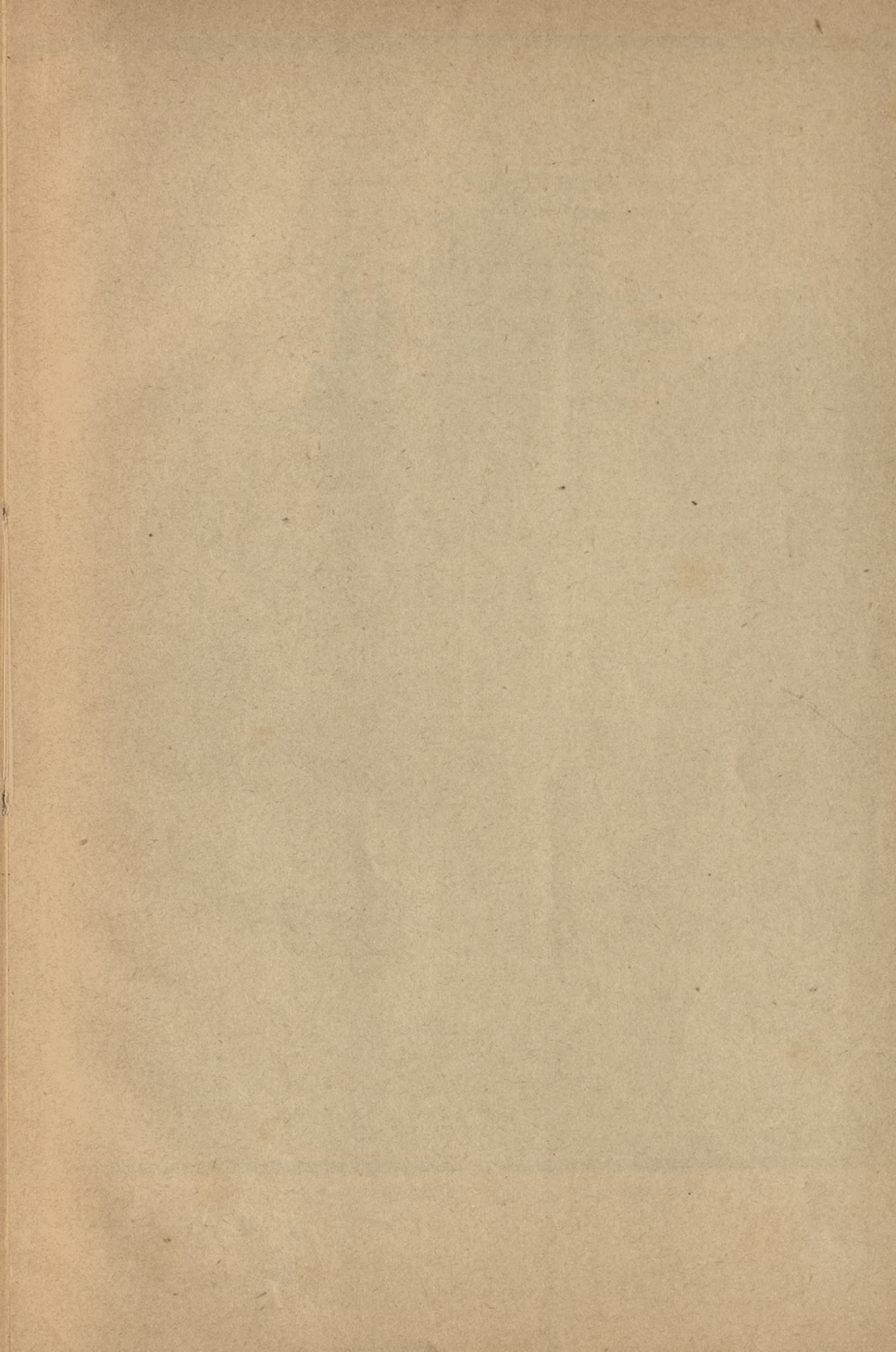
stacie, zaznajomić się z ich przyrodą, nasycić się widokami i pokochać podtatrzański zakątek.

Towarzystwo tatrzańskie od chwili swego zawiązania się, 1874 r., głównie zwróciło swoją uwagę na Zakopane, i jego to staraniem owa uboga wieś góralska, zaledwo zaspokajająca najskromniejsze wymagania i potrzeby, do niedawna wielce zacofana, bo z chatami kurnemi, w której przed laty 15-tu podróżny musiał być sam sobie kucharzem, praczką i t. d., teraz może pomieścić przeszło 3,000 corocznie latem tu goszczących osób.

O ile Towarzystwu tatrzańskiemu zawdzięczamy skierowanie publiczności ku Zakopanemu i ułatwienie przystępu do wnętrza Tatr, zachętę do naukowego ich badania i rozpowszechnienie odnośnych wiadomości, o tyle temuż Towarzystwu należy przyznać polepszenie doli tutejszej ludności i podniesienie jej poziomu umysłowego. Zawiązek w Zakopanem szkół fachowych dla przemysłu drzewnego, wybudowanie oddzielnego dla nich domu; budowa „dworca tatrzańskiego”; zaprowadzenie urzędu pocztowego i telegraficznego — są niemal wyłączną zasługą Towarzystwa.

Jednak wszelkie starania Towarzystwa tatrzańskiego o polepszenie i wzrost Zakopanego nie byłyby wydały tak rychło i tak świetnych owoców, gdyby się współcześnie nie zeszyły z zamiarem d-ra Chałubińskiego: uczynienia z Zakopanego stacyi klimatyczno-leczniczej. Gdy bowiem d-r Chałubiński nabył przekonania, iż ze wszystkich krajowych górskich miejscowości żadne nie dorównywa Zakopanemu pod względem warunków klimatoterapeutycznych; gdy to przekonanie stwierdził dwunastoletniem naukowem badaniem stosunków zdrowotnych i klimatycznych; gdy otoczył ten uroczy zakątek swą gorącą opieką, odtąd ubożuchna wioska, zaledwo znana ze swych kuźnic a nielicznie odwiedzana przez chorych piersiowych, dla żętycy i górskiego powietrza nie zrażających się najcięższymi niewygodami, tudzież przez zapalonych gór miłośników, przelotnie tylko tutaj goszczących — stała się letniem siedliskiem bardzo licznych wszelkiego stanu i zawodu osób, szukających w ożywczém górskiem powietrzu zdrowia, pokrzepienia lub wytechnienia.

Wzniosłe zamiary d-ra Chałubińskiego dla Zakopanego, niebawem zrozumiał ogół społeczeństwa; jego przekonanie po-

GLÓWNY WJAZD DO ZAKOPANEGO.

Rysunek Walerego Eliasza.

dzielili koledzy; radom znakomitego lekarza chętnie ulegli jego pacyenci; za przykładem d-ra Chałubińskiego wiele możnych osób pobudowało sobie dworki i w nich nawet zimę dla zdrowia spędzają; zaleceniom d-ra Chałubińskiego dała posłuch intelligencja—z tą też poszło, iż przez lato przebywa tu corocznie liczny zastęp profesorów, lekarzy, literatów, artystów, redaktorów i t. p. osób, użyczając Zakopanemu ozdoby towarzyskiej, jakiej żadne z krajowych zdrojowisk nie posiada.

Nie wypada nam wyliczać różnorodne dobrodziejstwa, wyświadczone przez d-ra Chałubińskiego nieprzerwanie przez lat 15 mieszkańcom Zakopanego: radą i pomocą lekarską, niewyczerpaném miłosierdziem, ofiarnością i wszelkiego rodzaju czynami obywatelskimi; przytoczymy tylko, iż wyłącznie jego niezmordowanym zasługom winno Zakopane urzędowe przyznanie szacownego tytułu stacyi klimatycznej; on to obmyślił statut, rozumnie a praktycznie, z tak zwanym „Wydziałem gospodarczym”, zarządzającym od r. 1886 wewnętrznymi sprawami stacyi leczniczej.

Zadaniem owego Wydziału jest urządzenie, podniesienie i ulepszenie uzdrowiska klimatycznego i udogodnienie pobytu gości. Do czynności Wydziału należy: utrzymanie stałego lekarza i apteki; uskutecznianie spostrzeżeń meteorologicznych; utrzymanie w dobrym stanie wszelkich komunikacyj położonych w obrębie stacyi klimatycznej, tudzież dopilnowanie gminy i obszaru dworskiego aby drogi i komunikacje były w dobrym stanie; oznaczanie stałych cen za najem pomieszczeń; oświetlanie wsi w obrębie przez gości zajętych; czuwanie nad porządkiem w domach i mieszkaniach przeznaczonych dla gości; zwracanie uwagi zwierzchności gminnej na dostrzeżone wadliwości pod względem policji sanitarnej i budowniczej; tudzież zaprowadzenie i utrzymanie porządku, co do furmanek dla gości.

Na pokrycie wydatków potrzebnych do utrzymania stacyi klimatycznej, wspomniany Wydział uprawniony jest do pobierania opłaty po 2.50 złr. od osoby, dłużej nad 7 dni tu przebywającej.

Wydział pojął swoje zadanie i należycie spełniał obowiązki dobrowolnie zaciągnięte; to nowe uzdrowisko, uposażone niepospożytemi właściwościami klimatycznymi, doznaje ogólnego umiłowania i ofiarności, czego dowodem budujący się ze skła-

dek rzymsko-katolicki kościół, według planu budowniczego Dziekońskiego, założenie szkoły koronkarskiej, kasy zaliczkowej dla dostarczenia funduszu stowarzyszeniu przemysłu drzewnego (obecnie już przeszło 30 członków do niego należy), gospody ludowej z czytelnią i t. p. Wkrótce może ziścić się zamiar d-ra Chałubińskiego, rzetelnego dobroczyńcy Zakopanego, jeżeli przy rozumnej gospodarce, potrzeby i niezbędne wymogi dla chorych będą pierwszorzędnym a najpilniejszym zadaniem Wydziału gospodarczego. Wówczas zupełnie obejdziemy się bez szukania pomocy w obcokrajowych górsko-klimatycznych uzdrowiskach, a rozsowne zamiary d-ra Chałubińskiego niebawem najświetniejsze przyniosą owoce. Nikt bowiem nie zaprzeczy, iż Zakopane uposażone jest wszelkimi przymiotami dla klimatycznego uzdrowiska: znacznie wzniesione nad poziom położenie, powietrze lekkie, ożywcze, wolne od kurzu nawet podczas dni skwarnych, pomimo niestarannie utrzymywanych dróg; wody, tudzież grunt dla zdrowia zupełnie są odpowiednie.

Jakkolwiek dotychczasowe w Zakopanem spostrzeżenia meteorologiczne są niekompletne; jakkolwiek zaledwo dziesięć lat obejmują (1877—1886, z wyjątkiem 1883 r., w którym nie obserwowano); jednak już z tak krótkiego okresu wielce interesujące posiadamy wyniki:

	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień
Średnia miesięczna temperatura C° w Zakopanem jest	13.46	15.53	14.43	11.46
Największa temperatura w 10-cio leciu	30.5	32.0	29.0	29.0
1877 r.	1877 r.	1877 r.	1886 r.	1876 r.
d. 12	d. 2	d. 2	d. 30 i 31	d. 1
Najniższa temperatura w 10-cio leciu	1.0	1.0	1.0	3.6
1886 r.	1886 r.	1886 r.	1885 r.	1881 r.
d. 18	d. 11 i 12	d. 30	d. 25	
Średnie zachmurzenie z lat 8-miu t. j. 1877—1886, z wyjątkiem roku 1880 i 1883	5.3	5.0	5.0	4.9
Średnie sumy opadów atmosferycznych z lat 8-miu.	171.6	215.8	125.4	58.5
Największa suma opadów atmosferycznych z lat 8-miu	400.3	380.0	372.0	95.5
1884 r.	1885 r.	1882 r.	1882 r.	
Średnia liczba dni deszczowych .	18	19	16	10

Dworzec tatrzański w Zakopaném.

Rysunek Walerego Eliasza.

Oprócz termometrycznych i ombrometrycznych spostrzeżeń, innych z Zakopanego nie posiadamy, mimo ofiarowanego téj stacyi barometru przez d-ra Baranowskiego.

Dodawszy do powyższych dat wyniki z dostrzeżeń meteorologicznych, robionych w latach 1867 do 1875 we wsi Poroninie, o milę odległej od Zakopanego, opracowane przez d-ra Wierzbickiego, możemy zaznaczyć:

1) iż średnia miesięczna ciepłota Zakopanego jest przeciętnie o 3.01 C^o niższą aniżeli w Krakowie.

2) iż w Zakopaném jest 5 miesięcy z ujemną średnią temperaturą, t. j. od listopada do marca włącznie, a zatem można je do zimowych zaliczyć.

3) iż różnica między Poroninem i Krakowem (a prawdopodobnie i Zakopaném) co do przeciętnéj sumy mierzonego opadu jest bardzo znaczna. Podczas gdy w Krakowie 279.4 milimetry, to w Zakopaném jest prawie o drugie tyle większa. Różnicę tę w opadach tworzy przeważnie pora wiosenna i letnia, t. j. miesiące od marca do września, a więc nie śniegi ale deszcze obfitsze i dłużéj trwające. Do najpogodniejszych miesięcy należy zaliczyć wrzesień i październik; a chociaż średnie zachmurzenie września wypada niezbyt niższe od poprzednich miesięcy, jednak pochodzi to z mgieł rannych i wieczornych, które w rzeczonym miesiącu w jesiennej tu już występują sile, stowarzyszone z dosyć częstemi przymrozkami.

Ogólnie biorąc, klimat Zakopanego jest zmienny, właściwy krainie podalpejskiej, *regio subalpina*, a wahania dziennéj ciepłoty powietrza są tu bardzo znaczne.

Tu młode nasze pokolenie znajdzie najlepsze dla siebie powietrze do rozwoju, wzmocnienia i zahartowania ciała, oraz do zabezpieczenia się od odziedziczanych chorób piersiowych; potrzebujący pokrzepienia ciała i ducha łatwo je tu znajdzie a najrychlejšy tutejszy klimat odda usługi w uciążliwościach trawienia, powstałych skutkiem niedostatecznego fizycznego ruchu, tudzież w cierpieniach krwawnicowych i polegającém na nich psychiczném przygnębieniu. Zakopane uwolni od skłonności do katarów; zdoła usunąć niektóre z chorób nerwowych, wyleczy z malaryi; odda wielkie usługi w dziedziczném usposobieniu do suchot, wzmacniając młodociany organizm i zaradzając zboczeniom w budowie klatki piersiowej młodego pokolenia, samą gimnastyką płuc. Pouczających przykładów uzdrawiania

udzielili nam ze swój praktyki lekarze téj miary jak Baranowski i Chałubiński.

W Zakopaném przebywa już corocznie przeszło 3,000 osób ze wszystkich stron. Wynajem na całe lato włościańskiego domu o 4-ch izbach i kuchni, z bardzo lichém umeblowaniem, bez pościeli, usługi i opału, kosztuje tu 120—150 złr.

Za parokonną furę ze stacyi Chabówka do Zakopanego płaci się 6 złr., za jednokonną 3 złr., za powóz 12 złr.

Kuchnia w tutejszych trzech restauracyach jest niezła, pieczywo dobre, nabiał znakomity, mięso tylko bardzo liche i trudno go dostać.

BIBLIOGRAFIA KRYNICY.

Następujące publikacje o zakładzie zdrojowym w Krynicy
są do nabycia w księgarniach:

D. E. Friedleina i **G. Gebethnera**

(w Krakowie).

(w Warszawie).

—x—

1. Dr. **M. Zieleniewski**. Krynica w Karpatach galicyjskich położona, opisana pod względem: historycznym, topograficznym, klimatycznym, botanicznym i lekarskim (tłumaczenie z autografu Prf. Dr. DIETLA). — Kraków 1857.
2. » Wody lekarskie Okręgu rządowego krakowskiego. Krynica w r. 1857. — Kraków 1858.
3. » *Gesundbrunnen im Krakauer Regierungs-Bezirke. — Erster Badesaisonbericht über Krynica im J. 1857. — Krakau 1858.*
4. » Wody lekarskie Okręgu rządowego krakowskiego. — Krynica w r. 1858. — Kraków 1859.
5. » *Gesundbrunnen im Krakauer Regierungsbezirke. — Zweiter Badesaisonbericht über Krynica im J. 1858. — Krakau 1859.*
6. » Wody lekarskie Okręgu rządowego krakowskiego. Stan zdrojowiska w Krynicy w roku 1859. — Kraków 1860.
7. » *Gesundbrunnen im Krakauer Regierungs-Bezirke. — Dritter Badesaisonbericht über Krynica im J. 1859. — Krakau 1860.*
8. » Obraz stanu zdrojowiska w Krynicy w roku 1860. — Warszawa 1861.
9. » *Die Gesundbrunnen im Krakauer Regierungs-Bezirke. — Vierter Badesaisonbericht über Krynica im Jahre 1860. — Wetzlar 1861.*
10. » Stan zdrojowiska w Krynicy w r. 1861. — Kraków 1862.
11. » *Chemische Analyse des krynicer Eisensäuerlings, dargestellt von ALEKSANDROWICZ, aus dem polnischen übersetzt von Dr. ZIELENIEWSKI. — Wetzlar 1861.*

12. Dr **M. Zieleniewski**. O napełnianiu wód lekarskich na sprzedaż rozsyłanych, a w szczególności o napełnianiu szczywy krynickiej (z rycinami). — Kraków 1861.
13. » Pamiątka z Krynicy (z widokiem Zakładu zdrojowego w Krynicy). — Kraków 1862.
14. » Pięć obrazów z dorocznego stanu zdrojowiska w Krynicy od r. 1857 do 1861. Serya I. — Kraków 1862.
15. » Przewodnik w podróży do Krynicy. — Kraków 1862.
16. » Treść sprawozdania o Zakładzie zdrojowym w Krynicy za rok 1862. — Kraków 1863.
17. » Treść sprawozdania o Krynicy za rok 1862. — Warszawa, drukiem Krokoszyńskiego 1863.
18. » Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1863. — Kraków 1864.
19. » Rzut oka na ruch przy Zdrojach w Krynicy w roku 1863. — Warszawa, drukiem Gazety Polskiej 1864.
20. » Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1864. — Kraków 1865.
21. » *Heilquellen im Krakauer Regierungs-Bezirk. — Vier Badesaisonberichte über Krynica. — Krakau* 1865.
22. » O borowinie i zastosowaniu jęj na kąpiele w Krynicy. — Warszawa 1865.
23. » Zdroje lekarskie w pobliżu Krynicy I. Słotwiny. — Kraków 1865.
24. » Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1865. Kraków 1866.
25. » Nowe łazienki w Krynicy pod względem architektonicznym, technicznym i balneoterapeutycznym. — Kraków 1866.
26. » Pamiątka z Krynicy (z widokiem zakładu zdrojowego w Krynicy). Wydanie II. — Kraków 1866.
27. » Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1866. — Kraków 1867.
28. » Pięć obrazów z dorocznego stanu zdrojowiska w Krynicy od 1862 do 1866 r. Serya II. — Kraków 1867.
29. » *Kurort Krynica in Galizien und seine Entwicklung im letzten Decennium. — Wien* 1876.
30. » Pogląd na rozwój Zakładu zdrojowego w Krynicy w ciągu ostatniego dziesięciolecia od roku 1857 do 1866. — Warszawa 1867.
31. » O kołaczykach krynickich (*Pastilles de Krynica*). — Kraków 1869.
32. » Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1867. — Kraków 1868.

33. Dr. M. Zieleniewski. Przyczynek do Historji Zakładu zdrojowego w Krynicy. — Warszawa 1869.
34. " Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1869. — Kraków 1870.
35. " Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1870. — Kraków 1871.
36. " *Minerallquellen des Kurortes Krynica.* — Krakau 1871.
37. " Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1870. — Warszawa 1871.
38. " *Bemerkungen über die Entwicklung der polnischen Brunnenanstalten in den letzt verflossenen Jahren.* — Wien 1871.
39. " Obraz ruchu i postępu Zakładu zdrojowego w Krynicy w r. 1871. — Kraków 1872.
40. " Pięć obrazów z dorocznego ruchu i postępu zdrojowiska w Krynicy od 1867 do 1871 r. Serya III. — Kraków 1872.
41. " Illustrowany opis zakładów zdrojowych w Galicyi istniejących, in 4°. — Lwów 1872.
42. " Zakłady zdrojowo-kąpielne Galicyi. Zeszyt I. — Warszawa 1873.
43. " Krynica — kartograficzny opis Krynicy w języku niemieckim, francuskim i polskim. — Kraków 1873.
44. " Krynica — Dwutygodnik poświęcony ojczystem zakładom zdrojowo-kąpielnym. Rocznik I. — Kraków 1873.
45. " Krynica i jej Zakład zdrojowo-kąpielny — in 4° — Kraków 1874.
46. " *Ueber die Krynicaer Pastillen.* — Wien 1874.
47. " Pogląd na rozwój c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy w ciągu ubiegłych lat siedmnastu (1857—1873). — Warszawa, drukiem *Gazety Lekarskiej*, 8-vo, 1874.
48. " Krynica — Dwutygodnik poświęcony ojczystem zakładom zdrojowo kąpielnym. — Rocznik II. — Kraków 1874.
49. " Минеральные Источники лечебнаго Заведенія въ Крыницѣ. — Варшава in 4to. 1875.
50. " Pogląd na rozwój Zakładu zdrojowego w Krynicy w ciągu ubiegłych lat siedmnastu (1857—1873) in 4°. Kraków 1875.
51. " Krynica — Tygodnik poświęcony Zakładom ojczystem zdrojowo-kąpielnym. — Rocznik III. — Kraków 1875.
52. " Krynica — Tygodnik poświęcony ojczystem zakładom zdrojowo-kąpielnym. — Rocznik IV. — Kraków 1876.
53. " O kołaczykach krynickich (wydanie II). — Kraków 1876.
54. " Materiały do Historji c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy in 4° — Kraków 1876.

55. Dr. M. Zieleniewski. *Materyały do Historji Zakładu zdrojowego w Krynicy od jego powstania do r. 1875.* — Warszawa, drukiem *Gazety Lekarskiej* 1876 r. in 8°.
56. » *Zur Statistik des k. k. Kurortes Krynica.* — Wien 1878 in 12°.
57. » *Przyczynek do Hydrologii Krynicy.* — Kraków 1877.
58. » *Krynica — Tygodnik poświęcony ojczystym zakładom zdrojowo-kąpielnym.* — Rocznik V. Kraków 1877 r. in 4°.
59. » *Dodatek do Hydrologii Krynicy.* — Drukiem »*Gazety Lekarskiej.*« — Warszawa 1877.
60. » *Vademecum dla podróżujących do Zakładu zdrojowego w Krynicy.* — Kraków 1877 r. (Wydanie podwójne, jedno in 4°, drugie illustrowane in 8° majori).
61. » *Zbiór wiadomości o Krynicy obejmujący: Materyały do Historji Zakładu zdrojowego, pogląd na jego rozwój od r. 1857 do 1873, tudzież opis tamtejszego Zakładu zdrojowego.* — Kraków 1877; in 4°.
62. » *Sources minerales et Etablissement imperial royal des bains de Krynica.* — Cracovie 1878.

